

6 Ervaring

Een mens reageert primair visueel en ruimtelijk op zijn omgeving. Deze ruimtelijke beleving komt tot stand door het afstand schattend vermogen van onze ogen.

Onze ogen geven een stereoscopisch beeld omdat ze vooraan ons hoofd naast elkaar zijn geplaatst. Zij bezitten aparte mechanismen om licht te ontvangen, een object te identificeren, te focussen en het in de ruimte te lokaliseren. Het gezichtsvermogen is het laatst is ontwikkeld en daardoor misschien wel het meest complex. We vertrouwen er primair op bij onze waarneming en beoordeling van de omgeving. Ongeveer zeventig procent van onze receptoren bevinden zich in onze ogen.

Architectuur is natuurlijk meer dan alleen zien het is een ervaring. En een ervaring is niet alleen visuele waarneming. Het is de reuk van materiaal, bewoners, eten of omgeving. Het gevoel en textuur van het oppervlak en het geluid. Het zijn allemaal delen van een architectonische ervaring.

Je zou kunnen zeggen dat architectuur een syntese van vele stimuli is en alleen als geheel kan worden begrepen. De basis van deze ervaring ligt in zien en bewegen.

Beweging, ruimtelijke sequentie en tijd creëren de vierde dimensie van onze perceptionele werkelijkheid. De beweging door de ruimte is de belangrijkste manier waarop we de architectonische ervaring assimileren. We zien ruimte dynamisch, in termen van beweging erdoorheen, in tegenstelling tot statisch.

Het gemak, of de moeilijkheden van het wandelen langs een pad. Haar oppervlak en textuur, de schaal en afstand van de entree, de veranderen-

de views als we langs de route bewegen. Stappen en hindernissen, alles vormt deel van deze architectonische ervaring.

Additioneel is het zo dat de randen van ons gezichtsveld een belangrijk component zijn in het beoordelen hoe snel we door een ruimte heen bewegen. Nauwe corridors geven ons bijvoorbeeld het gevoel dat we sneller bewegen. Een ritme van flankerende elementen die de ruimte omsluit voltooit of versterkt onze beweging hierdoor heen. Succesvolle en betekenisvolle paden maken gebruik van de cadans van ruimtevormende elementen zoals vlakken en kolommen; hun ritme gemanipuleerd op een manier die muziek niet vreemd is. Een pause in de cadans van de compositie, produceert een reactie van aandacht en verwachting.

We ervaren onze omgeving eerst psychologisch en onze reacties zijn gebaseerd op zowel individuele als sociale criteria. We bestijgen de trap eerst in onze gedachten, voordat we dat fysiek doen. Een deel van deze reactie heeft te maken met onze natuurlijke empathie met onze omgeving. Ongeveer zo als we vrijheid ervaren wanneer we naar een landschapsschilderij kijken,

zo doen opgetilde of neerdrukkende ruimten dat ook. Zo voelen we de zwaarte van massieve kolommen of de lichtheid van een transparante overspanning.

Goed, het zien is de primaire manier waarop we structureren, interpreteren en onze omgeving begrijpen. Onze visuele ontvankelijkheid is het resultaat van generaties van evolutie, gebaseerd op overlevingstechnieken. Daaruit voortkomend hebben we de vaardigheid ontwikkeld stimuli te beantwoorden op een snelle en soms onbewuste manier.

Een van de basisprincipes waarop we onze omgeving visueel meten en beoordelen is door vergelijking. Dit is een proces dat zich in twee stappen voordoet.

Ten eerste plaatsen we onszelf in relatie met de ruimte, onderzoeken de grootte, proportie, de verschillende relaties tussen de verschillende elementen waaruit het is opgebouwd en hun relatie met onszelf. Dit is een soort basismetende. Vervolgens vergelijken we wat we weten met wat we niet weten. We meten de objecten in de tweede plaats, gebaseerd op de eerste opname. Bovendien zijn we visueel ontvankelijk om het bekende boven het onbekende te kiezen. Dit is het proces van adaptatie wat inhoudt assimilatie en accommodatie. Het ervaren van een omgeving en het in een bekende context plaatsen. We zijn doorlopend bezig met het vergelijken van dat wat we weten met dat wat onbekend is, en plaatsen het onbekende in een vertrouwde context (en negeren soms gewoon wat er niet inpast).

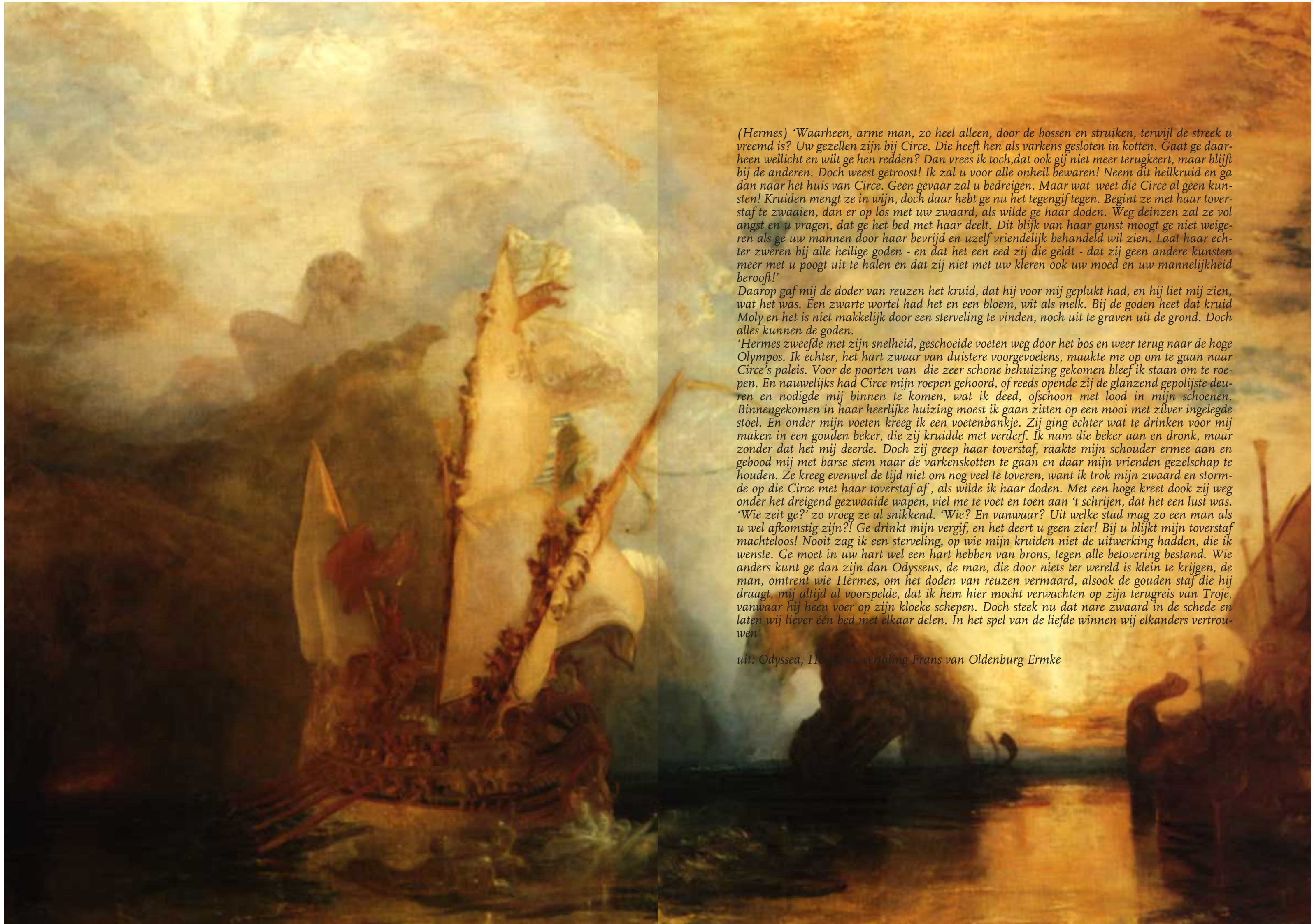
Het manipuleren van schaal -verandering in de gebouwde omgeving,

gebaseerd op het vergelijken, is een effectieve manier voor het creëren van een variëteit aan ruimtelijke ervaringen.

De vorm van de omgeving kan ook de conceptie van tijd beïnvloeden; psychologische tijd overvleugelt hier chronologische tijd. Een gevarieerde en rijke ruimtelijke omgeving kan de ervaring langer doen lijken dan hij is en omgekeerd. Heftige momenten van fracties van een seconde duren eeuwig en gaan nooit over.

Laten we ermaar van uitgaan dat de held opstaat uit zijn hangmat en gewapend met nieuwe inzichten zijn wandeling maakt. Het is de weg waar hij zijn camper bij aanvang parkeerde. Zij is onherkenbaar veranderd. De fysieke vorm is identiek alleen het verhaal maakt het verschil.

Functies mogen veranderen in de tijd, evenals de aspecten van symbolische betekenis maar de architecturale vorm en ruimte, en de elementen waaruit het is opgebouwd, blijven bestaan. Het is als in een museum, het gebouw blijft hetzelfde, alleen de collectie wisselt.

(Hermes) 'Waarheen, arme man, zo heel alleen, door de bossen en struiken, terwijl de streek u vreemd is? Uw gezellen zijn bij Circe. Die heeft hen als varkens gesloten in kotten. Gaat ge daarheen wellicht en wilt ge hen redden? Dan vrees ik toch, dat ook gij niet meer terugkeert, maar blijft bij de anderen. Doch weest getroost! Ik zal u voor alle onheil bewaren! Neem dit heilkruid en ga dan naar het huis van Circe. Geen gevaar zal u bedreigen. Maar wat weet die Circe al geen kunsten! Kruiden mengt ze in wijn, doch daar hebt ge nu het tegengif tegen. Begint ze met haar toverstaf te zwaaien, dan er op los met uw zwaard, als wilde ge haar doden. Weg deinzen zal ze vol angst en u vragen, dat ge het bed met haar deelt. Dit blijk van haar gunst moogt ge niet weigeren als ge uw mannen door haar bevrijd en uzelf vriendelijk behandeld wil zien. Laat haar echter zweren bij alle heilige goden - en dat het een eed zij die geldt - dat zij geen andere kunsten meer met u poogt uit te halen en dat zij niet met uw kleren ook uw moed en uw mannelijkheid berooft!'

Daarop gaf mij de doder van reuzen het kruid, dat hij voor mij geplukt had, en hij liet mij zien, wat het was. Een zwarte wortel had het en een bloem, wit als melk. Bij de goden heet dat kruid Moly en het is niet makkelijk door een sterveling te vinden, noch uit te graven uit de grond. Doch alles kunnen de goden.

'Hermes zweefde met zijn snelheid, geschoeide voeten weg door het bos en weer terug naar de hoge Olympos. Ik echter, het hart zwaar van duistere voorgevoelens, maakte me op om te gaan naar Circe's paleis. Voor de poorten van die zeer schone behuizing gekomen bleef ik staan om te roepen. En nauwelijks had Circe mijn roepen gehoord, of reeds opende zij de glanzend gepolijste deuren en nodigde mij binnen te komen, wat ik deed, ofschoon met lood in mijn schoenen. Binnengekomen in haar heerlijke huizing moest ik gaan zitten op een mooi met zilver ingelegde stoel. En onder mijn voeten kreeg ik een voetenbankje. Zij ging echter wat te drinken voor mij maken in een gouden beker, die zij kruigde met verderf. Ik nam die beker aan en dronk, maar zonder dat het mij deerde. Doch zij greep haar toverstaf, raakte mijn schouder ermee aan en gebod mij met barse stem naar de varkenskotten te gaan en daar mijn vrienden gezelschap te houden. Ze kreeg evenwel de tijd niet om nog veel te toveren, want ik trok mijn zwaard en stormde op die Circe met haar toverstaf af, als wilde ik haar doden. Met een hoge kreet dook zij weg onder het dreigend gezwaaide wapen, viel me te voet en toen aan 't schrijen, dat het een lust was. 'Wie zegt ge?' zo vroeg ze al snikkend. 'Wie? En vanwaar? Uit welke stad mag zo een man als u wel afkomstig zijn?! Ge drinkt mijn vergif, en het deert u geen zier! Bij u blijkt mijn toverstaf machteloos! Nooit zag ik een sterveling, op wie mijn kruiden niet de uitwerking hadden, die ik wenste. Ge moet in uw hart wel een hart hebben van brons, tegen alle betovering bestand. Wie anders kunt ge dan zijn dan Odysseus, de man, die door niets ter wereld is klein te krijgen, de man, omtrent wie Hermes, om het doden van reuzen vermaard, alsook de gouden staf die hij draagt, mij altijd al voorspelde, dat ik hem hier mocht verwachten op zijn terugreis van Troje, vanwaar hij heen voer op zijn kloeke schepen. Doch steek nu dat nare zwaard in de schede en laten wij liever één bed met elkaar delen. In het spel van de liefde winnen wij elkanders vertrouwen'

uit: *Odyssea*, Homerus, vertaling Frans van Oldenburg Ermke